Education and Sport Development

Department of Education and Sport Development
Departement van Onderwys en Sportontwikkeling
Lefapha la Thuto le Tlhabololo ya Metshameko
NORTH WEST PROVINCE

PROVINCIAL ASSESSMENT

MOPHATO 10

SETSWANA PUO YA GAE

PAMPIRI YA NTLHA (P1)

SEETEBOSIGO 2019

MADUO: 70

NAKO: DURA DI LE 2

Pampiri e, e na le ditsebe di le 9

Demo

DITAELO

1. Pampiri e, e arogantswe ka DIKAROLO DI LE DI LE THARO.

   KAROLO YA A: Tekatlhaloganyo (30)
   KAROLO YA B: Tshobokanyo (10)
   KAROLO YA C: Tiriso ya puo (30)

2. Araba dipotso TSOTLHE.

3. Simolola karolo NNGWE LE NNGWE mo tsebeng E NTŠHWA.

4. Thala mola morago ga KAROLO NNGWE LE NNGWE.

5. Nomora karolo NNGWE LE NNGWE jaaka potso e nomorilwe.

6. Tlola mola morago ga karabo NNGWE le NNGWE.

7. Kwala sentle ka mokwalo o o buisegang.

8. Tlhokomela mopeleto le popego ya dipolelo.

9. Kabo ya nako e e tshikinngwang:
   KARALO YA A: Metsotso e le 50
   KARALO YA B: Metsotso e le 30
   KARALO YA C: Metsotso e le 40

KARALO YA A: TEKATLHALOGANYO

POTSO 1

1.1 Buisa temana e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA A (TEMANA)

1 Mafaratlhatlha a boitapoloso jaaka''facebook'',''instagram'', ''twitter'', ''whatsapp'' le tse dingwe di botlhokwa go golaganya balosika, ditsala le lefatshe ka bophara. A dirisiwa ke mongwe le mongwe, bagolo le bana ba ba nkgang maswi tota .Go nna motsadi mo metlheng eno ya tiriso ya thekeneloji e e kwa godimo ke kgwetlho. Go le gantsi batho ba neelana ka tshedimosetso e e seng ya nnete. Fa motsadi a bona ngwana wa gagwe a kgomaretse mogala wa gagwe wa letheka ga a nnisege.

2 Motsadi o ipotsa gore ke eng se mosetsanyana wa gagwe a se tlhaeletsanang le lekau la gagwe ka ''whatsapp''. A lekau la gagwe le mo kopa gore a mo romelele ditshwantsho tsa gagwe a sa apara go supa fa a mo rata? A mosimanyana wa gago o feretlhegile maikutlo ka gonne ga a bona palo e ntsi ya balatedi jaaka a ne a solofetse ka sengwe se a neng a se manegile mo ''facebook''? Ngaka e e dirang ka tsa kgatelelo ya maikutlo kwa motse Kapa, e leng Megan de Beyer o totobaditse gore mafaratlhatlha ano a boitapoloso a tsenya kgatelelo e e seng kana ka sepe mo baneng. Bangwe ba batho ba ba itsagaleng o fitlhele gantsi ba manegile dilo tse e seng tsa nnete ka ga dipopego tsa mebele, difatlhego le mekgwa ya bona ya go tshela mo mafaratlhatlheng ano a boitapoloso.

3 Bana ga ba kgone go bona fa ditshwantsho tsa batho bano e se tsa nnete, di fetotswe ka tiriso ya mekgwa mengwe ya thekenoloji e e fitlhelwang mo dikhomputareng, megala ya letheka le tse dingwe. Bana ba tlaa simolola go nna mo kgatelelong. Ba tlaa simolola go itenegela le go itlhoa. Ba latlhegelwe ke go itse gore ke bomang ka go batla go tshela botshelo jwa batho ba bangwe. Ba ka itima dijo, ba batla go diga bokete ba mmele.

4 Bana ba dingwaga tse di mo magareng ga 13-19 ba batla go amogelwa mo ditlhopheng tse di rileng tsa ditsala tsa bona. Ka nako eno dikakgolo le dikgakololo tsa batsadi ga di sa tlhole di na le boleng, ba reetsa le go tlotla tsa ditsala tsa bona. Kotsi e nngwe ka mafaratlhatlha ano a boitapoloso ke gore a nyeletsa boitlhamedi. Bagolo le bana ba simolola go tsaya dilo ka letlhakore le le lengwe fela.Ba bona fa botshelo jo bo nang le boleng e le jwa maaka jo bo tlhagisiwang mo mafaratlhatlheng a boitapoloso.

5 Tiriso ya mafaratlhatlha a boitapoloso mo baneng ke seritibatsi se bana e nnang makgoba a sona. Fa ba le mo mafaratlhatlheng ano ga ba robale. Ga ba na le nako ya go tshameka le go itshidila mmele. Ga ba ithute, ditiro tsa bona tsa sekolo di salela kwa morago mme maduo a wele tlase. Seno se ka ba senyetsa isago.

6 Badirisi ba bangwe ba mafaratlhatlha ano a boitapoloso ke dibatana. Fa ngwana a latlhetse sengwe ba ka mo araba ka tsela e e botlhoko e e sa rekegeleng maikutlo a gagwe. Diphiri tseno tse di gagolakang di ka latlhela ditshwantsho tsa batho ba ba sa aparang le tsa thobalano e e tsitsibanyang mmele mme tsa wela mo diatleng tsa bana. Mongwe a ka itlhophela go dipisa ngwana wa gago mo mafaratlhatlheng ano a boitapoloso wena o sa itse. A ka mo tshosetsa, roga le go mo kgoba mo ngwana a ka feleletsang a tsere botshelo jwa gagwe.

7 Ke maikarabelo a batsadi go lemosa bana ka masula le melemo ya mafaratlhatlha ano. Ba ba tsibose gore fa ba latlhela ditshwansho tsa bona ba sa apara mo mafaratlhatlheng ano, ba itse gore ba di neetse lefatshe. Di a go fitlhelelwa ke mongwe le mongwe, e bile ga go na gore di ka sutlhega, di ya go nna foo leruri. Bana ba itse gore ba se dirise mafoko a a bosula a nyefolo le ditlhapa mo mafaratlhatlheng ano. Seno se ka senya bokamoso jwa bona ka se sa phimoge.

[E fetoletswe go tswa mo Fresh Living magazine, Phatwe 2018]

1.1.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D

Tlhopha e e sa dirisiweng ke bana thata.

A Whatsapp

B SMS

C Twitter

D Facebook (1)

1.1.2 Ke goreng batsadi ba tsenwa ke tsebetsebe fa ba bona bana ba bona ba kgomaretse megala ya bona ya letheka ? (TEMANA 2) (2)

1.1.3 Ke mang yo o neng a netefatsa gore mafaratlhatlha ano a boitapoloso a na le kgatelelo e e tseneletseng mo baneng. (1)

1.1.4 Batho bangwe ba ba itsagaleng ba digela batho bogolo jang bana ka lengope ka go dira eng? (2)

1.1.5 Naya ditlamorago di le pedi tse bana ba ka itemogelang tsona fa ba dirisa mafaratlhatlha a boitapoloso. (4)

1.1.6 Tlhagiso e e reng,'tiriso ya mafaratlhatlha a boitapoloso mo baneng ke seritibatsi se bana e nnang makgoba a sona 'e kaya eng? (TEMANA 5) (2)

1.1.7 Ke ditlhangwa tsa pono dife tse di ka fitlhelwang di manegilwe mo mafaratlhatlheng a boitapoloso tse di sa tshwanelang matlho a bana. (2)

1.1.8 Ke kgakololo efe e o ka e neelang bana ba ba fetogileng makgoba a mafaratlhatlha a boitapoloso? (2)

1.1.9 A o bona go siame gore batsadi ba bolelele bana ba bona ka kotsi ya go dirisa mafaratlhatlha ano a boitapoloso? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

1.1.10. Fa o ka re o tsena mo mafaratlhatlheng ano wa fitlhela mongwe a go tlhapaola le go go tshosetsa, o ka dira eng? (2)

1.2. Leba setshwantsho se se latelang, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA B (SETSHWANTSHO)

[Se nopotswe go tswa mo inthaneteng]

1.2.1 Naya dintlha di le PEDI tse DITLHANGWA tsa A le B di farologanang ka tsona? (4)

1.2.2 Go phatlhalatsa diatla ga mme yo o mo setshwantshong go kaya eng? (2)

1.2.3 A o bona fa ngwana yono a reetsa motsadi wa gagwe? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

1.2.4 Naya ntlha e le NNGWE e DITLHANGWA tsa A le B di tshwanang ka yona. (2)

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: TSHOBOKANYO

POTSO 2

Buisa temana e e fa tlase ka kelotlhoko. **E tlhagisa dintlha ka go thuma.**

ELA TLHOKO: O tshwanetse go dira tse di latelang:

1. Sobokanya temana e ka go tlhagisa dintlha di le SUPA tse di ka ga botlhokwa jwa go thuma mo boitekanelong jwa batho ka kakaretso.
2. Kwala ka temana, o dirisa mafoko a gago, mme o sa latlhe bokao.
3. Boleele bo se fete mafoko a a 90.
4. Tshobokanyo e se ka ya newa setlhogo.
5. Kwala palo ya mafoko a o a dirisitseng kwa bokhutlong jwa tshobokanyo.

SETLHANGWA C

BOTLHOKWA JWA GO THUMA

Diphologolo di le dintsi di tlholegile di na le bokgoni jwa go thuma. Batho bona ba tshwanetse go ithuta le go ikatisa gore ba kgone go thuma. Dipatlisiso tse di tseneletseng tse di dirilweng kwa dinageng tse di kopaneng tsa Amerika di senotse gore go thuma go maatlafatsa mesifa yotlhe e e mo mmeleng ya motho. Methapo e e tsamaisang madi mo mmeleng wa motho le yona e a natlafala le go dira sentle, seno se thibela malwetse a go swa letlhakore le kgatelelo ya madi.

Botshelo mo nakong ya ga jaana bo taboga ka lebelo la legadima moo batho ba lebalang go ijesa monate, mme seno se tlhole kgatelelo ya tlhaloganyo le maikutlo. Go thuma ke tsela nngwe ya go iketla, fa re le kwa mawatleng re kopana le batho ba ba farologaneng, go tsewa dikgang ka dilo tse di farologaneng, go a tshegiwa mme seno se fokotse kgatelelo.

Bana le bona fa ba itse go thuma ba kgona go iphalosa fa ba ka tswa ba itemogela go nwela mo metsing. Batho ba ba itseng go thuma ba ka kgona le go falosa ba bangwe fa ba batla go nwela mo metsing.

Batsofe ba rotloediwa go thuma ka gonne ke tsela e e bonolo ya go sidila mesifa yotlhe mo mmeleng go na le mekgwa e mengwe ya go itshidila e e ka nnang kotsi mo ditokololong le mesifa ya bona. Botshelo bo botlhokwa ka jalo re tshwanetse go bo somarela. Re ka bo somarela bonolo ka go thuma ka go leelefatsa nako ya go tshela le go tshola batho ba itekanetse sebaka se seleele. Bontsi jwa batho ba bomme fa ba sa tlhole ba ya sesading ba itemogela koafalo mo marapong a bona, ka jalo fa ba ka itlwaetsa go thuma marapo a bona a tlaa maatlafala e bile a ka se robege bonolo fa ba ka wa.

[E fetoletswe go tswa mo inthaneteng]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: TIRISO YA PUO

POTSO 3

Sekaseka papatso e e fa tlase, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA D

[E nopotswe go tswa mo inthaneteng]

3.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Papatso e, e bapatsa...

A Zanex
B Instaflex
C Flutex
D Cutex (1)

3.2 Naya malepa a le mabedi a papatso a a dirisitsweng go tlhagisa kuno e e bapadiwang. (2)

3.3 Nopola sekao sa puo e e digelang go tswa mo papatsong e. (2)

3.4 Kuno e e bapatswang fa godimo e ka tswela bomang mosola? (1)

3.5 Naya palo ya mekwalotlanyo e e dirisitsweng mo papatsong e. (1)

3.6 Dirisa letlhophi le le mo papatsong mo polelong jaaka tlhalosi ya kopanelo. (2)

3.7 Nopola letlhalosi la nako go tswa mo papatsong. (1)

[10]

POTSO 4
Sekaseka khathunu e e fa tlase, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA E

[E nopotswe go tswa mo inthaneteng]

4.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Tiragalo e e mo khathunung e diragalela kwa phaposing ya:

A Borobalo
B Boapeelo
C Borutelo
D Borobasogo (1)

4.2 Go rotola matlho ga bana ba ba mo khathunung go senola maikutlo afe? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

4.3 A morutabana o kgonne go utlwa tshwaelo ya morutwana wa bobedi? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

4.4. Ke sebetsa sefe se se tlhagelelang mo khathunung? (1)

4.5 Go ya ka khathunu a thuto ya letsatsi e ne ya tswelela sentle? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka le le utlwalang. (2

4.6 Dirisa lekwalwatshwano ‘’tshola’’ mo polelong e o itlhametseng yona go bontsha bokao jo bo farologaneng le jo bo mo khathunung. (1)

4.7 Bolela mofuta wa popegopuo e e ntshofaditsweng mo khathunung. (1)

[10]

POTSO 5

Buisa temana e e fa tlase, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA F

1	Matsetseleko o ne a tlolela kwa godimo ka mokgosi **o mogolo**. A thathamologelwa mamina le dikeledi e le tlhakantshuke e e seng kana ka sepe mo sefatlhegong sa gagwe. Segonyamatlho ka nako eo, a kokotile e bile a lapile. A gamaregile, a ipotsa gore Matsetseleko a ka tswa a tlhasetswe ke eng, ka a ne a bokolela jaaka namane e fagolwa. Letsatsi le ne le setse le le fa godimo.	**5**
2	Matsetseleko a tshwanetse gore a ka bo a sa bolo go ya tirong. O ne a **tsoga** a imakaletse thata, a le bokgwabo e kete setsenwa se sa tswa go entiwa. O ne a tlotlela **Segonyamatlho** ka toro eo ya gagwe e e makatsang. O ne a ipaakanya ka lepotlapotla, mme a itatlhela mo mmotorokareng wa gagwe a wela tsela. Matsetseleko o ne a tlhola a dira ka maikutlo a a hubitseng lesatsi leo, a ipotsa gore toro eo e ka tswa e raya eng **tota.**	**10**
3	A nagana gore ke badimo, ba galefetse fa a latlhile legae a ile le naga. Mogaetsho, go a diragala dinako dingwe e bile mongwe le mongwe yo o dumelang mo setsong, a ka go bolelela ka ditoro tse di ntseng jalo. Bangwe ba re ke badimo, ba a bo ba go etetse, ba go tsibosa ka melato e o e dirileng kgotsa ka dikano tse o sa di diragatsang. **Nnete yona ke gore, toro e maphata.** Go lora go bontsha gore tlhaloganyo ya motho e a dira le fa a robetse, e bile o kgona go dira dilo dingwe a ntse a le mo borokong, jaaka go gotlhola, go ingwaya kgotsa go fetoga fa a sa robala sentle.	**15** **20**
	[E nopotswe go tswa mo, Ntlhomole Mmutlwa, O.M.Lobelo]	

5.1. Naya mofuta wa letlhaodi le le ntshofaditsweng mo polelo 1? (1)

5.2. Naya dipopegopuo tse di bopileng leinatswako le le ntshofaditsweng mo mola 9. (2)

5.3 Nopola lesupi mo temaneng ya bobedi mme o le dirise mo polelong e o itlhametseng yona jaaka sediri sa polelo. (2)

5.4 Naya lelatodi la lediri le le ntshofaditsweng mo mola 8 temana 2 (1)

5.5 Lefoko le, 'setse', le dirisitswe jaaka mofuta ofe wa lediri mo mola 6? (1)

5.6 Fetolela polelo e e ntshofaditsweng mo temana 3 mo kganetsong. (1)

5.7. Nopola lerui go tswa mo go temaneng ya ntlha. (1)

5.8 Bopa lediraki ka lediri 'dira' (1)

[10]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 30

PALOGOTLHE YA TLHATLHOBO: 70